Fig. 1. Aria de răspîndire a lăstunului de stîncă (Ptyonoprogne rupestris rupestris) *în Europa.*

LĂSTUNUL DE STÎNCĂ* (PTYONOPROGNE RUPESTRIS RUPESTRIS SCOPOLI) GEN ŞI SPECIE NOI PENTRU ORNITOFAUNA ROMÂNIEI

EMIL NADRA

În ultimele decenii, în ornitofauna Europei s-a înregistrat o expansiune remarcabilă, atît pe verticală cît şi pe orizontală, a mai multor specii de păsări, majoritatea de origine sudică.

Avansarea şi întinderea acestor elemente spre nord, nord-vest şi nord-est, au atins şi hotarele României, aducînd în avifauna ţării noastre reprezentanţi noi.

Aceşti imigranţi care au intrat mai mult prin partea sudică a ţării noastre, au continuat să-şi lărgească arealul şi mai departe, atît la noi cît şi în alte ţări învecinate.

Dintre speciile care şi-au lărgit arealul de cuibărire şi au fost descoperite mai recent, sau ca specii noi pentru fauna ţării noastre, enumerăm: guguştiucul, *Streptopelia decaocto* (Călinescu 1933); lăstunul-mare-sudic, *Apus melba* (Cătuneanu şi Tălpeanu 1965; Kohl, 1967 şi Semen 1967 şi 1969); ciocănitoarea-de-grădini, *Dendrocopos syriacus balcanicus*. (Cătuneanu 1933); ciocîrlia urechiată balcanică, *Eremophila alpestris balcanica* (Klemm 1964; Nadra 1966); codobatura-cap-negru, *Motacilla flava feldegg* (Cătuneanu, Paşcovschi, Papadopol şi Tălpeanu 1962); sfrînciocul-cap-roşu, *Lanius senator* (Tălpeanu 1965, Tuchscherer şi Forster 1965); lăcarul răsăritean, *Acrocephalus agricola brevipenis* (Nadra 1967); frunzăriţa cenuşie, *Hippo-*

* Deoarece specia *Ptyonoprogne rupestris rupestris* (Scopoli) pînă în prezent n-a fost descrisă în ţara noastră şi datorită faptului că în nici un nomenclator românesc nu figurează, propunem ca denumirea românească a acestei specii să fie lăstunul de stîncă.

▶

https://biblioteca-digitala.ro

lais pallida elaeica (Paşcovschi şi Nadra 1958); cănăraşul, *Serinus canaria serinus* (Linţia 1946, Paşcovschi 1958); vrabia dobrogeană, *Passer hispaniolensis* (Papadopol 1964) ş.a.

O specie nouă descoperită pentru ornitofauna României tot de această natură, este lăstunul de stîncă *(Ptyonoprogne rupestris rupestris)* (Scopoli), identificată de noi în Munţii Cernei în rezervaţia naturală « Muntele Domogled ».

Prezenţa lăstunului de stîncă n-a fost cunoscută sau confirmată cu certitudine în ţara noastră pînă în prezent. Pe baza a două informări însă credem că prezenţa ei în Carpaţii Sudici datează mai de mult.

Prima informare o avem de la F. König, cunoscutul lepidopterolog care ne-a comunicat verbal că printre stîncile calcaroase de pe muntele Domogled, la 31 iulie 1967, a observat un grup de lăstuni, compus din 7—8 exemplare, care i s-au părut deosebiţi de cei cunoscuţi.

A doua informare o avem din lucrarea vastă a lui V. Ionescu « Vertebratele din România », 1968, în care autorul la cap. « *Riparia riparia* (L) — Lăstun-de-mal », se referă şi la *Ptyonoprogne rupestris*, considerînd-o drept subspecie a lui *R. riparia* cu sinonimul de *R. r. rupestris* Scop. 1770, « semnalată în zona Băilor Herculane », fără a da însă alte precizări.

Aici ne permitem a face o mică remarcă şi anume, că *Ptyonoprogne rupestris rupestris*, sau după sinonimul folosit de autor *Riparia riparia rupestris*, nu poate fi în nici un caz o subspecie de *R. riparia*, ci o specie de sine stătătoare.

În primul rînd arealul ei se suprapune cu cel al lui *R. riparia*, mai ales cu al subspeciei nominate.

În al doilea rînd, atît Peterson cît şi Portenco socotesc că ar fi alt gen. Portenco afirmă chiar că *Ptyonoprogne rupestris* e mai apropiată de genul *Hirundo* decît de *Riparia*.

Se mai poate aduce şi argumentul deosebirilor în felul de viaţă, faţă de *R. riparia:* este o pasăre tipică de munte, care trăieşte mai mult în perechi izolate sau în colonii mici; nici nu caută apropierea apelor ca *R. riparia*.

Asemănarea cu aceasta din urmă s-ar reduce la aspectul exterior dar şi aici există oarecari deosebiri.

Lăstunul de stîncă are o lungime de cca 150 mm, deci cu vreo 20—30 mm mai mare decît speciile înrudite *Delichon urbica* şi *Riparia riparia*. După Radde, lungimea aripei este de 125—127 mm, iar a cozii 52—56 mm.

Penajul dorsal este cafeniu-cenuşiu-albăstrui. Bărbia şi partea inferioară a gîtului albicioasă; sub bărbie şi pe o parte a gîtului cu pete spălăcite. Pieptul este smîntîniu, fără bandă întunecată, iar restul părţii ventrale de culoare gri-cafenie. Coada nu este bifurcată ca la celelalte rîndunici, steagul intern al rectricelor, afară de cele marginale, este prevăzut cu pete albe.

Ea locuieşte în munţii înalţi din nord-vestul Africii, Europa de sud, cît şi în partea vestică şi centrală a Asiei. În Alpi, după relatările lui Makatsch, se întîlneşte sporadic; ca pasăre clocitoare în ultimii ani a dispărut complet din mai multe locuri.

Pentru cuibărit preferă regiunile stîncoase abrupte, iar cuibul, care se aseamănă foarte mult cu cel al rîndunicii *(Hirundo rustica)* şi-l clădeşte sub ieşiturile de stîncă sau tavanul peşterilor. Biologia cuibăritului încă n-a fost temeinic studiată. Pare să depună numai un rînd de ouă pe an; ponta constă din 4—5 ouă albe cu pete gălbui şi ruginii cafenii.

Prima întîlnire a noastră cu *Ptyonoprogne rupestris* a avut loc la 24 august 1968, între staţiunea balneară a Băilor Herculane şi Pecenişca — Valea Feregarilor. De la această dată consecutiv patru zile am avut ocazia să observăm aceste păsări, nou apărute în ţara noastră.

În prima zi, 24 august, pe un timp senin şi liniştit, în jurul orei 18, de pe o pajişte mică ce se întinde la poalele pereţilor stîncoşi a lanţului Domogledului, am observat un mic grup de lăstuni de stîncă, compus din trei exemplare, care zburau prin faţa pereţilor înalţi vînînd după insecte; în biotopul monumental ei apăreau minusculi. Nu erau sperioşi; în repetate rînduri coborau în zbor şi deasupra pajiştei pe care stăteam şi aproape de sol au trecut pe lîngă noi la 5—6 m, încît am putut observa foarte bine caracterele lor.

Se disting bine în zbor de celelalte rîndunici şi lăstuni prin faptul că sînt ceva mai robuste, coada nu este bifurcată, coloritul pe partea ventrală este mai închis, iar zborul se aseamănă în multe cazuri cu cel al liliecilor.

Aceste trei păsări au putut fi observate de noi în acelaşi loc pînă după apusul soarelui, cînd în amurg apăruse deja şi un liliac.

A doua zi timpul a devenit noros şi a plouat. Dimineaţa cei trei lăstuni erau tot în acelaşi loc; de data aceasta, influenţaţi probabil de cauze atmosferice, zburau la mare înălţime. La un moment dat şi-au făcut apariţia încă un grup de lăstuni de stîncă, compus din 5 exemplare, care s-au ataşat celorlalţi formînd la un moment dat un grup de opt, dar din timp în timp se separau. Păreau să fie două familii care au avut probabil cuiburile în apropiere. Pe înserat toate exemplarele s-au adunat în faţa unei grote, unde la început s-au jucat în zbor apoi după repetate intrări şi ieşiri din grotă, au dispărut în interiorul acesteia pentru înoptare.

La 26 august, dimineaţa, timpul era umed şi se lăsase o ceaţă deasupra oraşului Băilor Herculane. Lăstunii *(Delichon urbica)*, care sînt destul de numeroşi în acest loc, se concentraseră deja în stoluri mai mari, pregătindu-se pentru plecarea lor de toamnă.

Ei s-au adunat şi stăteau înşiraţi pe conductele de sîrmă din străzile oraşului. După obiceiurile cunoscute, la un moment, parcă la comandă, şi-au luat toţi zborul ridicîndu-se deasupra oraşului, ca după un timp de goană după hrană şi zboruri spectaculoase să se lase din nou pe reţelele de sîrmă.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 2. Biotopul în care au fost observate cele două familii de lăstuni de stîncă (Ptyonoprogne rupestris rupestris), la 24—27 august 1968, în Munţii Domogled.

Spre surprinderea noastră am observat că printre lăstunii zburători s-a amestecat un stol mai mare de lăstuni de stîncă, compus din 40—50 exemplare, care făceau aceleaşi manevre de zbor deasupra oraşului şi printre clădiri, cu deosebirea că ei nu se aşezau nici pe sîrme nici pe clădiri. Lăstunii de stîncă s-au menţinut în împrejurimea oraşului aproape o oră.

După dispariţia lor ne-am deplasat din nou la locul unde văzusem în zilele anterioare cele două familii; erau în acelaşi loc.

Toată ziua a plouat cu mici întreruperi. După amiază, cînd s-a înseninat pentru un timp foarte scurt, din nou a apărut în faţa noastră un stol mare de lăstuni de stîncă, care credem că era tot cel văzut de noi dimineaţa în oraş. De remarcat este faptul că cele două familii de 3 şi 5 exemplare nu s-au amestecat cu stolul mare.

La 27 august dimineaţa am mai văzut un stol de 23 exemplare planînd la înălţime relativ mare deasupra caselor din Pecenişca.

În primăvara anului 1969, am întreprins din nou o deplasare în Munţii Cernei, pentru a urmări în continuare prezenţa lui *Ptyonoprogne rupestris* în ţara noastră. Spre marea noastră satisfacţie am constatat că lăstunii de stîncă au revenit la locurile unde au fost observaţi anul precedent. La 10 aprilie am văzut un exemplar, iar la 11 aprilie două. Aceste zile erau neobişnuit de reci faţă de anotimp, vîrful stîncăriilor fiind acoperit cu zăpadă.

Prezenţa lui în Munţii Cernei în perioada amintită ne îndreptăţeşte să credem că ei cuibăresc în ţara noastră. Această presupunere poate fi întărită de observaţiile făcute asupra celor două familii care s-au menţinut mereu pe acelaşi teritoriu restrîns şi de constatarea revenirii lor primăvara pe aceste locuri.

După stolurile numeroase observate, care probabil s-au format din perechile şi progeniturile care au avut cuiburile în împrejurime, se constată că după perioada de reproducere şi lăstunii de stîncă se concentrează în stoluri, în vederea pregătirii migraţiei lor de toamnă, la fel ca şi celelalte specii de rîndunici şi lăstuni cu care sînt înrudiţi.

Expansiunea recentă a lăstunului de stîncă, şi avansarea lui pînă peste Dunăre în România s-a făcut probabil din Bulgaria unde are un biotop potrivit de cuibărire, înaintînd spre nord-vest prin Iugoslavia, Cazanele Dunării, urmînd apoi Valea Cernei, pînă în partea sudică a Munţilor Cernei.

În Bulgaria a fost capturat şi de M. Tălpeanu în defileul Strumei, care seamănă mult cu cheile Cernei. Exemplarul colectat la 1 mai 1968, se află expus în Muzeul « Grigore Antipa ».

Identificarea lăstunului de stîncă *(Ptyonoprogne rupestris rupestris* (Scopoli) la 24—27 august 1968 şi 10—11 aprilie 1969 în ţara noastră este o contribuţie la completarea listei faunei ornitologice române cu un gen şi o specie nouă.

Prin această comunicare sumară se oferă o perspectivă nouă de cercetare ornitologilor, de a urmări în continuare mărirea arealului acestei specii noi în ţara noastră şi de a efectua observaţii asupra biologiei ei, care în general este foarte puţin studiată.

https://biblioteca-digitala.ro

Propunem ca lăstunului de stîncă să i se acorde un regim de ocrotire din partea Comisiei Monumentelor Naturii, în vederea menţinerii lui în munţii noştri, avînd în vedere că, pe lîngă foloasele pe care le aduc prin combaterea unor insecte dăunătoare omului, prin prezenţa lor înviorează rîpele şi stîncăriile aride ale munţilor noştri.

BIBLIOGRAFIE

1. 1933 — Călinescu R., *Turtur risorius în România*, Bul. Soc. Natur. din România — 4 — Bucureşti.
2. 1933 — Cătuneanu I., *Dryobates syriacus romanicus* n. sspec. Notat. Biol. 1, Bucureşti.
3. 1962 — Cătuneanu I., Paşcovschi S., Papadopol A., Tălpeanu M., L'expansion de *Motacilla flava feldegg* Mich. dans le sud-est de l'Europe. Trav. Mus. Hist. Nat. «Gr. Antipa», 3, Bucureşti.
4. 1965 — Cătuneanu I., Tălpeanu M., Apariţia lăstunului de stîncă *(Apus melba* L.*)* în sudul Dobrogei. Rev. Muzeelor, 2, II Bucureşti.
5. 1966 — Cătuneanu I., Tălpeanu M., Lăstunul de stîncă *(Apus melba* L.*)* cuibăreşte în România, «Ocrotirea Naturii», 10, 1, Bucureşti.
6. 1968 — Ionescu V., Vertebratele din România, Bucureşti.
7. 1964 — Klemm W., Erster Nachweis über das Brüten der Ohrenlerche în den südlichen Karpaten, Aquila 69—70.
8. 1968 — Kohl, Şt., Lăstunul de stîncă *(Apus melba)* la Cheile Turzii. Vîn. Pesc. Sport., Vol. 20, Nr. 2, p. 26
9. 1946 — Linţia D., Păsările României, vol. I, Bucureşti
10. 1966 — Nadra E., Ciocîrlia urechiată balcanică *Eremophila alpestris balcanica* Rchw., Rev. Muzeelor 3, Bucureşti.
11. 1967 — Nadra E., Lăcarul *Acrocephalus agricola*, pasăre clocitoare în ţara noastră, Rev. Muzeelor nr. 2, Bucureşti.
12. 1964 — Papadopol A., Prezenţa speciei *Passer hispaniolensis* Temm. în Republica Populară Română, Natura, ser. Biol. 16 Bucureşti.
13. 1968 — Paşcovschi S., Date noi asupra răspîndirii inăriţei verzi *(Serinus canaria serinus* L.*)* în R.S.R., Com. Acad. R. S. R. Bucureşti.
14. 1958 — Paşcovschi S., Nadra E., Extinderea recentă a arealului frunzăriţei palide *(Hippolais pallida elaeica* Linder*)* în vestul ţării, Ibidem 8, Bucureşti.
15. 1950 — Patev P., Ptitsite v Bulgaria, Sofia.
16. 1961 — Peterson R., Mountfort G., Hollom P. A. D. Die Vögel Europas, Hamburg u. Berlin.
17. 1894—1905, — Reiser O., Ornis Balcanica II—III—IV.
18. 1967 — Semen N., Lăstunul mare sudic *(Apus melba melba* L.*)* cuibăreşte în Subcarpaţii Olteniei. Rev. Muzeelor 5, Bucureşti.
19. 1969 — Semen N., Lăstunul mare sudic *(Apus melba* L.*)* cuibăreşte în Cheile Oltetului, Rev. Muzeelor 1, Bucureşti.
20. 1965 — Tălpeanu M., Sfrînciocul-cu-cap-roşu *(Lanius senator* L.*)*, specie nouă care cuibăreşte în ţara noastră. Rev. Muzeelor 2, 4, Bucureşti.
21. 1967 — Tălpeanu M., Expansion einiger Vogelarten in Rumänien, Beitrage zur Vogelkunde, Bd. 12, Heft 5, Leipzig.
22. 1965 — Tuchscherer K., D. Forster, Ornitologische Beobachtungen in der Umgebung von Konstanza, Der Falke, 12.

RÉSUMÉ

L'auteur annonce l'identification, pour la première fois en Roumanie, de *Ptyonoprogne rupestris rupestris* (Scopoli) dans la réserve naturelle de Domogled ,le 24 août 1968.

Vu la période de l'observation, et la concentration de groupes de 40—50 exemplaires, on suppose qu'elle a niché dans cette zone, où elle a du pénétrer de Jougoslavie. On propose que l'espèce soit protégée.

AVIAŢIA ÎN SPRIJINUL CERCETĂRILOR ORNITOLOGICE

MATEI TĂLPEANU, MARIA PASPALEVA

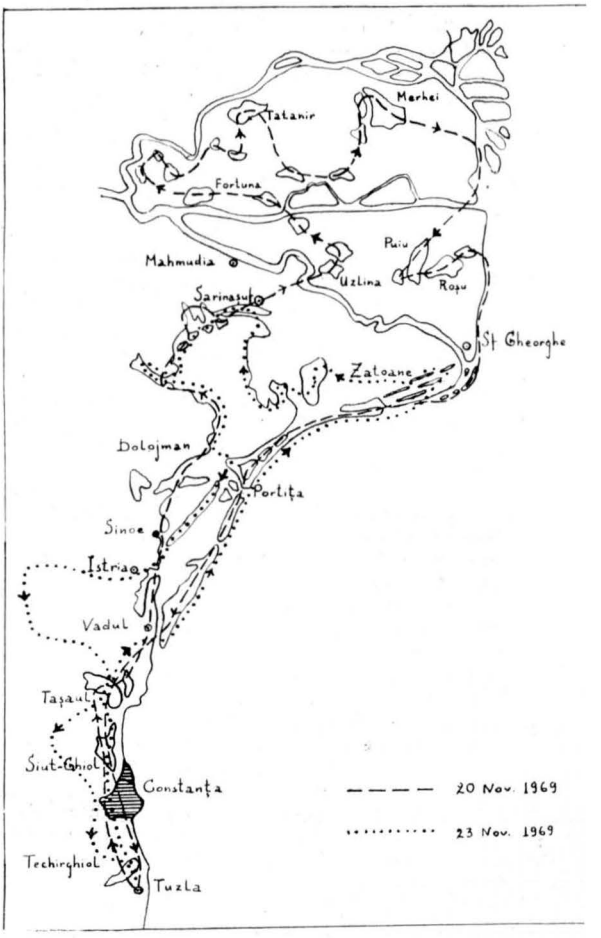

https://biblioteca-digitala.ro